

**INSTITUTIONEN FÖR
SPRÅK OCH LITTERATURER**

ARABISKA I GÖTEBORGS SPRÅKLIGA LANDSKAP

Anna Aharon

Kandidatuppsats:	15 Hp
Program och/eller kurs:	AR1400
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt 2021
Handledare:	Andreas Hallberg
Examinator:	Helene Kammensjö
Rapport nr:	

Abstract

Syftet med denna undersökning är att studera synligheten av skriven arabisk text i det språkliga landskapet i valda delar av Göteborgs offentliga rum. Undersökningen vill ge svar på om, hur, var och på vilket sätt arabiska språket syns i delar av staden. Fyra avgränsade platser har undersökts och alla arabiska textfynd där har fotograferats, kategoriserats och analyserats i relation till teorin inom forskningsfältet språkliga landskap. Resultatet visar på en tydlig synlighet av arabiska på tre av de valda platserna i staden men är helt osynligt på en av dem. På de platser arabiska är synligt används det till en bredd av ämnen och ändamål. Avsändare är både samhälleliga samt privata och kommersiella. Antalet talare av arabiska föreslås spela in i synligheten av språket, men även språkets status på platsen, både bland och utanför grupper av arabisktalande.

Keywords: Arabiska, Språkliga landskap, Offentliga rum, Minoritetsspråk, Sociolingvistik, Göteborg

Innehållsförteckning

Abstract	2
Inledning	4
Bakgrund	4
<i>Språkstatistik i Sverige</i>	5
<i>Historiska språkförhållanden i Sverige</i>	5
<i>Arabiska bland minoritetsspråk i Sverige</i>	6
Teori	7
<i>Forskningsfältet SL</i>	7
<i>Skrivet om SL i Göteborg</i>	9
Metod och material	12
<i>Statistikgenomgång</i>	12
<i>Typ av plats och textfynd</i>	14
<i>Val av platser</i>	15
Resultat	16
<i>Angered Centrum</i>	16
Köpcentret.....	16
Parallellgatan.....	17
<i>Kortedala Torg</i>	18
<i>Friskväderstorget</i>	19
<i>Olskroken</i>	20
<i>Sammanställning och jämförelse av undersökningsplatserna</i>	21
Sammanfattning av resultat	26
Diskussion	27
Slutsats	28
Litteratur	30
Bilaga 1	31
Bilaga 2	32
Bilaga 3	33
Bilaga 4	34

Inledning

Ett språkligt landskap (härefter förkortat SL) kan enkelt uttryckt beskrivas som den språkliga aspekten av ett offentligt rum. SL eller *linguistic landscape*, som det vanligen kallas på engelska, är även ett forskningsfält inom vilket man hävdar att synligheten av olika språk i offentliga rum säger något om de språk och språkgemenskaper som syns där (Landry & Bourhis, 1997, m.fl.). Inom denna teori diskuteras även vilken vitalitet, status och makt olika språk har på en given plats och varför de syns på ett ställe men inte på ett annat.

Många områden har studerats för att kunna säga något om ett specifikt SL. Några av dem är är: vem är avsändaren och den tilltänkta mottagaren till språken? samt på vilket sätt används språk på den givna platsen? Detta har vidare använts för att säga något om de språkliga gemenskaper som finns på platsen och i förlängningen den bit av det samhälle som platsen speglar.

Syftet med denna undersökning är att, i ämnet arabiska, studera synligheten av skriven arabisk text i det språkliga landskapet i valda delar av Göteborgs offentliga rum. Vidare ämnar undersökningen ta reda på var, hur mycket och på vilket sätt arabiska syns på de valda platserna i staden samt att analysera vilka som använder språket, till vad och varför. Jag intresserar mig även för vilka faktorer som styr om och hur språket syns. Är till exempel antalet talare på den givna platsen en viktig faktor? Vad betyder det att ett minoritetsspråk som arabiska går från att inte synas till att bli synligt på en viss plats? Utifrån ovanstående frågeställningar formuleras följande forskningsfrågor:

1. Hur och på vilket sätt syns arabiska i Göteborgs offentliga rum?
2. Vilka faktorer styr om och hur språket är synligt där?

Enligt de kvalificerade uppskattningar som finns är arabiska det största minoritetsspråket och därmed det andra största modersmålet i Göteborg, precis som genomsnittet i övriga landet (Parkvall, Svd, 2018). Arabiska är även ett språk som syns i många av stadens offentliga rum, om detta vittnar tidigare undersökningar av SL i Göteborg (Järlehed, Lykke Nielsen & Rosendal 2018, m.fl.).

En hypotes är att arabiska syns mer i de delar av staden där en stor mängd arabisktalande bor och rör sig och tvärtom att arabiska är mindre synligt i de delar av staden där få arabisktalande bor och rör sig. Därför har jag bestämt mig för att undersöka tre platser som ligger i områden där antaget mycket arabisktalande bor och rör sig och jämföra med ett område som har antaget få arabisktalande.

Bakgrund

Statistik som berättar något om språktalare, och bristen på detsamma, har haft stor betydelse för denna undersökning. I följande avsnitt beskrivs först hur situationen för språkstatistik ser ut i Sverige och varför den ser ut som den gör. Därefter påvisas hur relationen mellan majoritets- och minoritetsspråk sett ut historiskt i Sverige och sedan placeras arabiska språket in bland andra av dagens svenska minoritetsspråk.

Språkstatistik i Sverige

Parkvall uppskattar att det finns mellan 150 och 200 språk i Sverige idag, men tillägger att "ingen vet säkert eftersom det inte existerar någon svensk språkstatistik" (Parkvall 2015, 14). Problemet här är mångfacetterat eftersom kartläggning och statistikföring av språk kan ha positiva effekter men kan samtidigt innebära stora risker.

Risken med att kartlägga språk är att det lätt kopplas till etnicitet vilket kan användas i syfte att diskriminera och förfölja etniska grupper. Med den motiveringen förbjuder svenska personuppgiftslagen "behandling av [...] personuppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung" (SFS 1998:204). Med hänvisning till denna lag har man i Sverige, i likhet med Tyskland, sedan andra världskriget varit mycket restriktiv med att kartlägga såväl etnicitet som språk (Parkvall, 2015).

Det finns kritik mot denna linje som menar att majoriteten av världens länder trots allt för statistik över vilka språk som talas i landet och antal talare för varje språk. I de flesta länder ter sig detta oproblematiskt och okontroversiellt. Kritiker ser inget samband mellan vilka länder som för språkstatistik och vilka som förföljer sina minoriteter. Det finns många exempel på hårda diktaturer (Turkiet, Syrien och Burma) som förföljer sina minoriteter utan att de för någon språkstatistik och tvärtom på en lång rad länder i världen (till exempel Finland, Frankrike, Schweiz, Kanada, USA) som för språkstatistik utan att deras invånares integritet påstås vara hotad till följd av sådan statistik. (Parkvall, 2015)

Fördelarna, som Parkvall anser överväger riskerna, med att föra en heltäckande språkstatistik är att ett land får möjlighet att känna till sina invånares språkbehov. Sådan kunskap underlättar kommunikation och gör det möjligt att nå ut till så många som möjligt med allmän information. Till exempel information inom viktiga samhällsfunktioner såsom vård, skola och omsorg. Detta sammantaget anses ge möjlighet åt fler invånare i ett land att känna till och tillvarata sina rättigheter och skyldigheter, vilket i slutändan kan göra bristen på språkstatistik till ett allvarligt demokratiproblem.

Det förs dock annan statistik i Sverige som kan användas i denna undersökning och det är värt att nämna att även den kan användas i syfte att kartlägga minoritetsgrupper om någon så vill. Det finns fem statistiktyper av det slaget som förs i Sverige, varav de två första är statistik över SFI-elevens och asylsökandes modersmål (Parkvall 2015). Dessa två typer av statistik är inte tillräckligt platsspecifika för att användas i denna undersökning. De tre andra typerna av statistik redogör för invånares födelseland, föräldrars födelseland och statistik över skolelevens språk i modersmålsundervisning. Det är dessa tre typer av statistik som jag kommer använda mig av i följande undersökning och jag återkommer till en genomgång av dem i metodavsnittet.

Historiska språkförhållanden i Sverige

Parkvall (2015) ger i samma bok ett historiskt perspektiv på språksituationen i Sverige. Han betonar att Sverige aldrig varit enspråkigt och ger 1500-talet som exempel, tiden för det moderna Sveriges uppkomst. Endast drygt hälften av rikets befolkning förmodas ha talat svenska då. Vid mitten av 1600-talet, då det svenska stormaktsväldet nådde sin topp, hade sannolikt ännu färre än hälften av befolkningen svenska som modersmål, menar Parkvall.

Finska var störst efter svenska och samiska, estniska, lettiska och tyska var några övriga stora minoritetsspråk då.

Det sekel som sträckte sig mellan att Sverige förlorade Finland i början av 1800-talet och utbrottet av andra världskriget var unikt i svensk språkhistoria, fortsätter han. Svenska talades under denna tid av uppemot 98% av befolkningen och så språkligt homogent har Sverige aldrig varit, varken förr eller senare. Parkvall tillägger dock att dessa siffror rör sig om talare av svenska, inte svenska som modersmål, och beror på de nationalistiska strömningar som rådde i och utanför Sverige under denna tid, "vilket ledde till att många länder (inklusive Sverige) med mer eller mindre auktoritära metoder försökte åstadkomma etnisk (och språklig) homogenitet inom sina gränser." (Parkvall 2015, 18). Parkvall menar alltså att försvenskningen av Sverige inte skedde av sig självt utan var resultatet av ett aktivt ideologiskt arbete från svenska myndigheter och maktutövare.

Vidare beskrivs hur situationen som rådde i Sverige efter andra världskriget, med politiskt lugn och ekonomisk tillväxt, snabbt bröt den språkligt homogena trenden igen och vände Sverige från ett fattigt utvandrarland till ett blomstrande invandrarland. Han fortsätter "De språk som genom erövringar kom att talas på svensk mark har alltså i modern tid ersatts av invandarspråk som arabiska och spanska" (Parkvall 2015, 16).

Arabiska bland minoritetsspråk i Sverige

Sedan en tid tillbaka särskiljs det ofta i Sverige mellan majoritetsspråket svenska å ena sidan, de fem nationella eller inhemska minoritetsspråken (finska, meänkieli, samiska, romani och jiddisch) samt invandarspråk och främmande språk. I den svenska språklagen fastställs den juridiska ställningen för de olika språken i landet. Främst svenska språket och de nationella minoritetsspråken tillskrivs en särskild status i lagen. Även övriga minoritetsspråk, däribland arabiska, tillskrivs där en viss status. Lagen uttrycker att de som har andra modersmål än svenska och de nationella minoritetsspråken "ska ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål" (SFS 2009:600, 14§).

Till främmande språk hör språk som inte främst har en större mängd modersmålstalare i Sverige men som många ändå behärskar och har lärt sig främst utanför hemmet till exempel i skolan, som engelska, franska och tyska. Dessa språk har ofta hög status i samhället.

Till de minoritetsspråk som kallas invandarspråk i Sverige hör fler än 100 olika språk. Några av de största av dessa är arabiska, serbokroatiska, kurdiska, polska, spanska och persiska. Alla dessa har kommit till Sverige genom invandring det senaste dryga halvsekle efter andra världskriget. Invandarspråken inklusive arabiska är spridda över hela landet men precis som befolkningen i övrigt är de koncentrerade i storstadsområdena Stockholm, Göteborg och Malmö (Parkvall, 2015).

Då Parkvall studerade minoritetsspråken i Sverige 2015, var finska fortfarande det andra största språket. I boken listar han de tre största språken i landet, enligt de senaste kvalificerade uppskattningarna av modersmålstalare: först svenska med 8 000 000 talare, sedan finska (inklusive meänkieli) med 200 000 talare och på tredje plats arabiska med 155 000 talare (Parkvall, 2015).

Från 1980-talet fram till 2015 växte arabiska som minoritetsspråk i Sverige och med den senaste stora vågen av flyktingar från bland annat krigsdrabbade Syrien och Irak passerades vad Parkvall kallar för en historisk milstolpe (Svd, 2018, 31 maj). Vad denna studie kunnat hitta har varken Parkvall eller någon annan forskare hunnit publicera någon vetenskaplig text som täcker de fem senaste årens språkutveckling i Sverige. Men i en tidningskrönika från 2018 kommenterar Parkvall själv de utdaterade siffrorna från boken han själv skrivit tre år tidigare och säger "arabiska är numera Sveriges näst vanligaste modersmål. Det innebär att finskan som varit näst störst så länge som Sverige har existerat som nation – knuffas ner till plats nr 3" (Svd, 2018, 31 maj).

Teori

Detta avsnitt beskriver framväxten av forskningsfältet SL, varför det uppstod, hur det först användes och definierades för att senare utvecklas och utvidgas. Därefter följer en genomgång av ett urval av tidigare studier av SL i staden Göteborg. I avsnittet redogörs även för den definition av SL som denna undersökning kommer utgå ifrån och för ett antal begrepp som ligger till grund för metodvalen och den efterföljande diskussionen av det undersökta materialet.

Forskningsfältet SL

Järlehed ger en översikt över utvecklingen av forskningsfältet SL och listar flera övergripande orsaker till framväxten av och det ökade intresset för fältet. Han pekar bland annat på den digitala utvecklingen som gett tillgång till enkla och billiga digitalkameror vilka möjliggjort den stora mängd bildinsamling och datalagring som krävs för SL-studier. Han jämför med hur sociolingvistik växte under 60- och 70-talen i och med tillgången på enkla, billiga och bärbara bandspelare. Andra viktiga orsaker, anser han, är det allmänt ökade intresset för bilder i samhället samt den globalt "ökade rörligheten av människor, bilder, varor och kapital, och den därmed förbundna framväxten av ett alltmer flerspråkigt och kulturellt heterogent samhälle" (Järlehed 2011, 7).

Själva konceptet SL växte fram ur forskningsfältet *språkplanering* och ur studier av *språk på plats*. *Språk på plats* definieras som hur ett språk "fungerar som en historiskt, kulturellt och geografiskt situerad social praktik genom vilken bland annat diskurser, gemenskaper och identiteter förhandlas, omskapas och återskapas" (Järlehed 2011, 9).

I en av de tidiga studier som räknas som viktiga för konceptets framväxt redogörs för hanteringen av tvåspråkighet i offentlig skyltning och på platsnamn i Belgien (Verdoot 1979). Studien tar sin utgångspunkt i den process i vilken landet delades upp i två enspråkiga och självadministrerande territorier där all offentlig skyltning, service och administration kommunicerades enbart genom flamländska i norr i Flandern och genom franska i söder i Vallonien. Denna och andra studier av språkhantering i utpräglat tvåspråkiga miljöer bidrog till behovet av att formulera begrepp och koncept som ger möjlighet att resonera kring språklig synlighet i gränsen mellan och inom olika språkliga territorier.

I en studie av fransk-engelsk tvåspråkighet i offentliga rum i Quebec och övriga Kanada etablerades SL som en egen distinkt faktor i analyser av språkliga möten (Landry & Bourhis, 1997). Denna studie var först med att ge begreppet SL en tydlig definition: "the visibility and

saliency of languages on public and commercial signs in a given territory or region” (Landry & Bourhis 1997, 23). Författarna föreslog att läsningen av ett givet SL kunde ge viktig information om relativ vitalitet, makt och status hos olika språkgrupper inom det givna territoriet. Deras artikel hämtade teori ifrån fältet *ethnolinguistic vitality* men kom sedan att bana väg för ett nytt och helt eget forskningsfält som kallas språkliga landskapsstudier.

Landry och Bourhis artikel tar även fasta på två huvudfunktioner hos språklig produktion – dels den informativa, dels den symboliska funktionen. Den mest basala informativa funktionen hos ett visst SL är, enligt artikeln, att det markerar vilka språkgrupper som finns representerade i det givna geografiska området och därmed kan ge information om vilken sociolingvistisk sammansättning dessa språkgrupper har på platsen (Landry & Bourhis 1997, 25). Hur denna sammansättning ser ut kan säga något om den relativa makt och status som språken på denna plats har i förhållande till varandra. Ett exempel på detta är att språk som syns i offentlig skyltning, på en given plats, indikerar att man där kan förvänta sig offentlig information och service på det/de språken. Medan språk som bara syns på privata och kommersiella skyltar, men inte offentliga, kan förväntas ha mindre relativ makt och status på den givna platsen.

Den symboliska funktionen, enligt Landry och Bourhis definition, ger uttryck för hur individer på en given plats upplever och påverkas av om och på vilket sätt deras språk syns eller inte syns där (Landry & Bourhis 1997, 27). Ser en individ eller grupp sitt språk på offentlig och privat skyltning upplever den troligtvis att det egna språket har ett relativt värde och status gentemot andra språk på platsen. Och omvänt – att språket har relativt låg ställning och lägre värde om synligheten är liten eller obefintlig.

Studien tog även fasta på att privat och kommersiell skyltning ofta var mer språkligt diversifierade än offentlig skyltning men att det var kombinationen av dessa olika typer av skyltning som tillsammans utgjorde det språkliga landskapet (Landry & Bourhis 1997, 27).

Tolkningen av forskningsfältet och dess definitioner har ändrats och breddats efter Landry och Bourhis studie och andra tidiga undersökningar inom fältet (Järlehed 2011, 1). De tidiga studierna gjordes av sociolinguister och socialpsykologer, och fältet vidgades genom att nya typer av platser med andra typer av språksituationer undersöktes och discipliner med andra perspektiv tog sig an SL. Studier inom ”kulturgeografi, pedagogik, antropologi och sociologi som kulturstudier, arkitektur, juridik och ekonomi” (Järlehed 2011, 1) har gjort fältet mångdisciplinärt och bland annat skapat en debatt runt vad ett landskap är och hur det kan läsas. Vad är text och språk i detta landskap? Var och hur ska gränsdragningar göras för vad som är meningsfullt att läsa? Vem läser? Och så vidare.

Ur denna debatt har det också sprungit alternativa benämningar på fältet SL där *linguistic cityscape*, *multilingual cityscape* och *semiotic landscape* är några av dem (Järlehed 2011, 5). Landry och Bourhis (1997) fokuserade främst på tvåspråkighet, text i permanent skyltning på centrala platser och uppfattningar om det egna språkets vitalitet. Senare undersökningar har istället fokuserat på flerspråkighet på både mer och mindre avgränsade platser samt mer och mindre permanent text i bredare bemärkelse, såsom löpsedlar, graffiti, affischer. Sådana

efterforskningar har även läst in bilder, design, ljud, själva platsen, arkitektur, stadsplaner och så vidare i sina tolkningar av SL.

Även de två huvudfunktionerna hos språklig produktion som Landry och Bourhis (1997) tog fasta på har fått vidgad betydelse i efterföljande diskussioner och studier. Den informativa funktionen, som ibland även kallas för kommunikativ funktion, fokuserar i större utsträckning på vilken information texten i sig ger. Detta skiljer sig ifrån tidigare tolkningar där fokus främst legat på vilken språkgrupp texten tillhör. Senare studier tar till exempel upp ämnen som platsnamn, skyltar med parkeringsförbud, menyer på en viss restaurang, vilken vara man försöker sälja genom en reklamskylt och så vidare – vad säger texten om avsändaren, den tilltänkta mottagaren och i förlängningen platsen? Den symboliska funktionen tolkas i senare studier främst som ett sett att förstå hur SL kan skapa kollektiv identitet och markera gränser mellan etniska grupper i olika territorier (Järlehed, 2011, 8).

Landry och Bourhis (1997) definition av SL låser sig till enbart läsning av skyltar, så för denna undersökning valdes istället en definition som innefattar text i bredare bemärkelse. I en studie av den flerspråkiga situationen i Israel ges en marginellt ändrad definition som passar denna undersökning bättre. Den definitionen av SL, som kommer användas i detta arbete, är: "the visibility of languages on objects that mark the public space in a given territory" (Ben-Rafael, Shohamy, Amara & Trumper-Hecht 2006, 7).

Samma studie av SL i Israel använder sig av tre olika sociologiska teorier för att beskriva sociala handlingar i dessa SL (Ben-Rafael, Shohamy, Amara & Trumper-Hecht 2006, 9). Den första förklarar handlingar och språkval i det SL:et främst som en dynamik av ojämlika maktrelationer mellan dominerande och underordnade grupper. Den andra teorin förklarar samma handlingar med att de i första hand är identitetsmarkörer. Den fokuserar på vad som driver olika etniska grupper till att presenterar sig själva i offentliga rum och hur den processen ser ut i vad de kallar *drive of presentation of self*. Den tredje teorin utgår ifrån att alla sociala och språkliga handlingar drivs av, vad de kallar, *goda skäl*. Aktörer gör, enligt den tredje teorin, språkval i det SL:et främst för att influera och attrahera besökare och kunder.

Författarna till samma studie använder och beskriver även begreppen Top-Down, förkortas härfter T-D, och Bottom-Up, härfter B-U (Ben-Rafael, Shohamy, Amara & Trumper-Hecht 2006, 10). Begreppen används för att beskriva vilken riktning språklig information flödar i och synliggöra avsändare och mottagare till den informationen. Representerar avsändaren offentligheten och institutioner i majoritetssamhället så räknas det som T-D men om avsändare är privat, kommersiell eller representerar minoritetsspråk och grupper så räknas den som B-U. Denna begreppsapparat har blivit väletablerad och förekommer till exempel i studier av SL i Göteborg som följer nedan.

[Skrivet om SL i Göteborg](#)

Nedan redogörs för tre tidigare studier av SL i Göteborg. Till skillnad från min egen undersökning så har ingen av dem arabiska som huvudsakligt fokus, men de bekräftar att det arabiska språket är en del av de undersökta SL:en i staden.

I den första studien kartläggs och jämförs textfynd på alla de språk som författarna funnit (inklusive arabiska) i två avgränsade områden i stadsdelarna Gamlestaden och Olivedal i

Göteborg. Genom läsning av skyltar tillhörande restauranger i det SL på de båda platserna, relaterar de språk och mat till gentrifikationsprocesser (Järlehed, Lykke-Nielsen & Rosendal, 2018).

I studien bygger författarna sin analys på vad de kallar för *mixed methods approach*, där både kvantitativa och kvalitativa metoder används (Järlehed, Lykke-Nielsen & Rosendal, 2018, 47). I varje skyltning dokumenterades antal språk, vilka språk och vilken inbördes hierarki dessa har i den specifika skyltningen. De dokumenterar även typ av aktivitet/verksamhet för varje skyltning. All dokumenterad språklig information kallas i studien för *linguistic traces*. Platserna de undersöker delas in efter typ av plats: *site of luxury* och *site of necessity*. Dessa benämningar är hämtade ur en sydafrikansk SL-studie där det första innebär en plats för nöjen, dyra restauranger och lyxaktiviteter, medan det senare innebär en plats av mer vardaglig karaktär där man kan ägna sig åt mer nödvändiga ärenden och aktiviteter och kan hitta enklare matställen (Mpendukana 2009, 51-52).

Vidare tar studien fasta på att skyltningen i högstatusområden ofta skiljer sig ifrån den skyltning som finns i lågstatusområden (Järlehed, Lykke-Nielsen & Rosendal 2018, 42). *Old school vernacular*, som det kallas i artikeln, är vanligast i lågstatusområden och innebär skyltning med mycket text på många språk, där språkets funktioner främst är informativa, instrumentella och kommunikativa. Den typ av skyltning som däremot är vanligast i högstatusområden kallas i artikeln *distinction-making signage*. Denna typ av skyltning är karakteriserad av minimalism, lite text, kryptiska metareferenser och användande av prestigespråk, i det här fallet oftast engelska som signalerar internationalism, sofistikerad och status. Språkets funktion i det senare fallet är oftast mer symboliskt och ger uttryck för, vad artikeln kallar, en lingvistisk fetisch (Järlehed, Lykke-Nielsen & Rosendal 2018, 54). Undersökningen visar att ovanstående uppdelning av skylttyper även gäller Gamlestaden och Olivedal, där olika språk används olika mycket, och på olika sätt. *Old school vernacular* är vanligast i Gamlestan och *distinction-making signage* i Olivedal.

Efter svenska och engelska är arabiska det tredje vanligaste språket som, enligt undersökningen, används i skyltningen i de båda områdena, men arabiska är vanligare förekommande i Gamlestaden än i Olivedal. I studien menar författarna att arabiska också används som ett sätt att uppvärdera restauranger i de båda områdena, men på olika sätt. I de fall arabiska används i Olivedal visar studien att texten är minimalistisk och/eller skriven med en typ av ålderdomlig kalligrafi, som bland dagens arabisktalande främst används i religiösa sammanhang (Järlehed, Lykke-Nielsen & Rosendal 2018, 53). I exemplet från Olivedal förväntas mottagaren inte förstå arabiska, så textens funktion är inte främst informativ, kommunikativ eller instrumentell utan uppfattas som ett uttryck för den ovannämnda lingvistiska fetisken.

I Gamlestaden däremot används främst tydlig arabisk text i skyltningen, med information av en typ som i studien kallas för *vad du ser är vad du får*. Mottagaren förväntas i dessa fall förstå den arabiska texten, snarare än attraheras av en sirlig kalligrafi på ett exotiskt främmande språk. Då arabiska i Gamlestaden används av många avsändare som inte själva är araber eller i första hand arabisktalande, uppfattar studien att språket har hög status i området och alltså även där har funktionen att uppvärdera de undersökta restaurangerna.

Även i den andra studien av SL i Göteborg undersöks en del av området Gamlestaden, nämligen Bellevue (Löfdahl & Wenner, 2017). Det är en kvalitativ studie som utgår ifrån följande tre, vad författarna anser vara, centrala frågor för SL-studier: Av vem är det språkliga uttrycket skapat? För vem är det skapat? Vilka är uttryckens funktioner? Till skillnad från många andra SL-studier undersöks och fotograferas språkligt material inte bara i skyltning och ute på gator och torg, utan även inne i butiker och verksamheter.

Materialet i undersökningen är kommersiella namn och egennamn samt andra, vad de kallar, synliga inskriptioner i det SL:et. Alla funna språk (inklusive arabiska) ingår i undersökningen, men det är inte bara text som analyseras utan även andra vitt skilda men samspelande semiotiska resurser. Denna analysmetod kallar de för *multimodal* och deras beskrivning av begreppet lyder: "texten står inte ensam utan får stöd av andra semiotiska resurser, som illustrationer och grafiska uttrycksmedel" (Löfdahl & Wenner 2017, 6). Genom undersökningen finner författarna till exempel flera personnamn i företagsnamn, så som *Frisör Shila*, *Noras sax*, *Moussas orient* och *Safa butik*. När dessa synliga inskriptioner beskrivs är det inte bara själva texten eller namnet som presenteras utan även färg, form, typsnitt, bilder samt även sammanhang och historia. Författarna till studien menar att denna *multimodala* information behövs för att kunna förstå det ihopsamlade materialet.

Vidare belyser studien hur flerspråkighet används i deras material (Löfdahl och Wenner 2017, 239-240). Flera skyltar är enspråkiga, främst på svenska eller arabiska och kallas då för *monophonic signs*. I dessa fall är det tydligt vem den tilltänkta mottagaren är. Många skyltar är även flerspråkiga, ibland är informationen på de språk som används exakt samma och kallas då för *homophonic signs*. Vanligast är dock att den information som kommuniceras genom de flerspråkiga skyltarna skiljer sig åt mellan de språk som används. Då olika språk på samma skylt kommunicerar olika information, uppfattas fylla olika funktioner och rikta sig till olika mottagare, kallas de för *polyphonic signs*. Författarna av studien menar att det är intressant att analysera vilken information som kommuniceras på de olika språken, vilka funktioner den informationen har, vem den tilltänkta mottagaren är och vilken inbördes relation språken på de flerspråkiga skyltarna har. *Multimodalitet*, personnamn och flerspråkighetens roll används slutligen sammantaget för att diskutera avsändare och mottagare.

Genom undersökningen kommer författarna även fram till att arabiska, vid sidan av svenska, fyller funktionen som *lingua franca* i området Bellevue, det vill säga används som ett kommunikationsspråk bland många talare som inte själva har arabiska som första språk. Detta är en funktion som engelska fyller i många andra av stadens områden (Löfdahl & Wenner 2017, 249).

Den tredje tidigare undersökningen av SL i Göteborg fokuserar inte på arabiska, utan istället på finska och somaliska (Löfdahl, Järlehed, Milani, Lykke Nielsen & Rosendal, 2021). Jag väljer ändå att presentera den här då min egen undersökning har användning för jämförelser med språk som, i likhet med arabiska, har många talare i staden, men däremot har låg synlighet och status i de undersökta SL:en.

Utifrån språken finska och somaliska resonerar artikeln runt Göteborgs *språkliga hierarkier*, vilket författarna definierar som sociala kategorier som rangordnar människor och språk, tillskriver dem olika värde och påverkar hur de tar plats och rör sig genom rum och samhälle (Löfdahl, Järlehed, Milani, Lykke Nielsen & Rosendal 2021, 3).

Studien undersöker inte bara hur finska och somaliska är synliga respektive osynliga i skrift på olika platser i staden, utan undersöker även hur språken synliggörs genom de kroppar som bär dem och hur språken hörs i tal på dessa platser. Snarare än text, så står här rasifiering, vithet och klass i fokus för deras språkliga undersökningar.

Författarna till studien konstaterar att Göteborg blev ett finskt förvaltningsområde 2011 samt att finsktalande till antal är en stor och väletablerad grupp i staden sedan länge (Löfdahl, Järlehed, Milani, Lykke Nielsen & Rosendal 2021, 6). Trots detta syns språket mycket lite, mindre än många nyare språk i staden. Ur ett rent visuellt och textuellt perspektiv visar undersökningen att finska i många avseenden är ett osynligt språk och har låg status i staden. Den konstaterar att även somaliska har låg status men att det språket ändå syns mer än finskan (Löfdahl, Järlehed, Milani, Lykke Nielsen & Rosendal 2021, 8-10).

Metod och material

I detta avsnitt redogörs först för statistik som ger en uppskattning om antalet arabisktalande på riks-, kommun- och stadsdelsnivå, detta för att få en uppfattning om var i Göteborg det bor flest respektive minst arabisktalande. För att ringa in undersökningsplatser ännu mer specifikt inom stadsdelarna redogörs sedan översiktligt för statistik över elevers modersmålsundervisning på skolor inom stadsdelarna. Därefter beskrivs vilken typ av platser som undersöks och vilka avgränsningar som gjorts för dessa platser. Likadant beskrivs vilken typ av textfynd som undersökts och hur dessa textfynd kategoriserats och presenterats.

Statistikgenomgång

Statistik över invånares födelseland och invånares föräldrars födelseland tillhandahölls av statistiska centralbyrån (härefter SCB) på riks-, kommun- och stadsdelsnivå från år 2019 (2021:1). SCB ombads att inkludera samtliga länder i världen med en arabisktalande majoritetsbefolkning varifrån minst 10 invånare är bosatta i Göteborg. På grund av sekretesskäl fick SCB inte redovisa grupper på mindre än 10 invånare. Den grupp av födelseländer som kvarstod efter utgallring blev: Marocko, Algeriet, Tunisien, Libyen, Egypten, Saudiarabien, Jemen, Kuwait, Irak, Palestina, Jordanien, Libanon och Syrien.

Enligt SCB:s uppgifter fanns år 2019 totalt 28 189 invånare i Göteborg som var utlandsfödda i hela den grupp arabländer jag intresserat mig för, det vill säga ca 5% av Göteborgs totala befolkning. Antalet invånare i Göteborg födda i de länder gruppen var sammansatt av varierar mycket. Irak och Syrien är tydligt de länder med störst representation med runt 10 000 invånare vardera, medan antalet invånare födda i länder som Libyen och Kuwait med flera enbart står för några hundra invånare vardera i Göteborg.

Motsvarande totala antal invånare i Göteborg med en eller två föräldrar födda i samma grupp arabländer är 23 759, det vill säga ca 4% av Göteborgs totala befolkning. Statistiken visar inte i hur stor utsträckning invånare med föräldrar födda i dessa länder också själva är

födda där, varför jag behandlar dessa två uppgifter var för sig med enda funktion att tillsammans ge en ungefärlig bild.

Denna statistik liknar data på riksnivå - ur ovannämnda grupp arabländer har Irak och Syrien störst representation med respektive ca 150 000 och 200 000 invånare per födelse land, medan flera av de andra länderna tillsammans enbart är födelse länder för ett tusental invånare i Sverige. Totalt har 426 247 invånare i Sverige något av länderna i denna grupp som sitt födelse land, det innebär ca 4 % av landets totala befolkning vilket motsvarar vad statistiken över de boende i Göteborg visar.

Genom statistiken framkommer att ca 15% av invånarna i stadsdelen Angered antingen själva är födda eller har föräldrar födda i ovannämnda arablandsgrupp, vilket är störst andel och antal av alla stadsdelar i Göteborg. Östra Göteborg hamnar på andra plats med ca 10% av invånarna i stadsdelen. Dessa två stadsdelar blev därmed utvalda att utföra min undersökning i.

Tredje plats delas ganska jämt av Västra Hisingen, Norra Hisingen och Västra Göteborg där alla tre stadsdelar har runt 4% invånare som antingen själva är födda i något av länderna representerade i arablandsgruppen eller har föräldrar som är det. Eftersom Hisingen som helhet har ett såpass stort antal invånare relevanta för undersökningen beslutar jag att någon av stadsdelarna där bör vara representerad, varför Västra Göteborg inte blir aktuell. Vidare utesluts Norra Hisingen med anledning av att det största torget i denna stadsdel genomgår stora förändringar med omfattande ombyggnationer och renoveringar som troligtvis inte gör det SL:et rättvisa.

Därmed återstår Västra Hisingen, som tillsammans med Angered och Östra Göteborg blir de tre stadsdelar som tillsammans representerar stadsdelar med större mängd arabisktalande i denna undersökning.

På motsatt sida av statistiken över invånare som själva är eller har föräldrar födda i något av länderna i arablandsgruppen finns Örgryte-Härlanda och Majorna-Linné med minst antal och andel av de invånare i Göteborg vilka är relevanta för undersökningen. Dessa båda stadsdelar har drygt 1% invånare vardera som själva är födda eller har föräldrar födda i den utvalda arablandsgruppen. Örgryte-Härlanda hade minimalt färre, så den del av min undersökning som ska utföras på en plats i en del av staden med få arabisktalande genomförs någonstans i den stadsdelen.

Det finns anledning att kommentera ovan nämnda urvalsgrupper och statistik, då de av flera skäl innehåller felmarginaler. För det första finns det länder som kunde varit med i urvalet men som inte är det, till exempel länder med en stor arabisktalande minoritet, såsom Israel och Somalia som har stor andel arabisktalande men som inte har språket som majoritets- eller förstaspråk. Vidare kan många personer födda i länder i urvalsgruppen tillhöra en etnisk och språklig minoritet i det landet, till exempel kan en kurdisk person boende i Sverige vara född i Irak utan att prata arabiska eller ha det som första språk. Därutöver tillkommer mer generella problem kopplade till uppskattningar om talare av språk, såsom: Vem räknas som talare? Hur stora språkkunskaper måste en person ha för att kunna kallas för talare? När bör en person ha lärt sig språket och i vilken domän? Hur och var ska gränsen dras för vem som

är modersmålstalare/förstaspråktalare? Och så vidare. Den använda statistiken bör dock kunna anses tillräckligt rättvisande för att vara användbar i min undersökning.

Den andra typen av undersökt statistik innefattar statistik över elever som är berättigade modersmålsundervisning i ämnet arabiska under höstterminen 2019. Dessa siffror samlar SCB in från Skolverket och de är inhämtade samma år som den använda statistiken över invånares födelseländer. På riksnivå är nästan 80 000 elever berättigade till arabisk modersmålsundervisning, vilket motsvarar drygt 7% av alla elever i Sverige och gör arabiska till det största språket för modersmålsundervisning i landet (2021:2).

Nivån under den riksomspännande statistik som SCB för över modersmålsundervisning, är på kommunnivå. Där redovisar varje kommunal skola det antal elever som är berättigade till modersmålsundervisning i varje modersmålsämne, däribland arabiska. I Göteborgs kommun fanns, år 2019, sammantaget 157 kommunala skolor som redovisat det antal elever som är berättigade modersmålsundervisning i arabiska.

Informationen från dessa skolor användes för att få ett bättre underlag att välja de mest lämpade platserna för min undersökning. Exempelvis har stadsdelen Östra Göteborg ett flertal centrala delar, såsom Gamlestaden, Kortedala och Bergsjön. I exemplet Östra Göteborg användes statistik över de kommunala skolornas modersmålsundervisning för att ringa in vilken av dessa tre centrala delar som hade flest närliggande skolor med störst antal elever med modersmålsundervisning i arabiska. På samma sätt användes statistik över modersmålsundervisning för att närmare ringa in förmodat flest arabisktalande i centrala delar inuti de övriga undersökta stadsdelarna.

Typ av plats och textfynd

De platser som undersökts är av en typ som nämnts ovan - *site of necessity* och har en central funktion i respektive stadsdel. Alla platser har en blandning av privata kommersiella verksamheter (såsom kiosker, kaféer, restauranger och små butiker) och samhällstjänster i offentlig och privat regi (såsom stadsdelskontor, bibliotek, arbetsförmedling, apotek, vårdcentraler och övriga vård).

Platserna är avgränsad med 150 uppstegade meter och både vänster och höger sida har undersökts. Alla funna arabiska textfynd (oavsett grad av permanenthet) har fotograferats på den uppmätta sträckan. Varje enskilt textfynd har fotograferats för sig och vid behov har bilder tagits ur ett bredare perspektiv. Mitt material består alltså av fotografier av olika typer av arabiska textfynd från de undersökta platserna.

1) Namn på verksamhet (Typ av verksamhet): Antal textfynd (B-U/T-D)
a) (antal, om fler än ett likadant textfynd) Typ av textunderlag (Beskrivning av textunderlag) - Beskrivning av textfyndet (Delvis/enda arabiska) |
|--|

Figur 1: Strukturen för vilken textfynden redovisas i resultatavsnittet

På grund av mängden detaljer i redovisningen av textfynden i resultatavsnittet följer här en förklaring av dessa, enligt strukturen i textrutorna ovan:

Namn på verksamhet är det namn jag från skyltning eller annat uppfattat som avsändare till textfyndet. Typ av verksamhet beskrivs inom parentes om namnet själv inte tydligt förklarar verksamhetens typ. Antal textfynd anger antalet från just denna verksamhet. B-U innebär att det är en kommersiell, privat eller ideell verksamhet som är avsändare av texten och T-D innebär förenklat att avsändaren är statliga- och kommunala verksamheter, som stadsdelskontor eller vård och omsorg. Hit räknas i denna undersökning även textfynd från privata vårdaktörer, eftersom även den privata vården kan sägas representera majoritetssamhället i någon mån.

Textunderlag är vad jag väljer att använda som samlingsord för skylt/post-it-lapp/klistermärke/tidning osv, alltså den yta texten finns på. Vissa av textunderlagen är mer permanenta och andra mindre. Varje textfynd beskrivs med något/några ord som beskriver textfyndet. Endast i de fall det inte finns något svenskt eller engelskt ord för att beskriva textfyndet, eller om själva det arabiska ordet diskuteras, så används fonematisk transkription av arabiska.

Alla textfynd sammanställs sedan i tabeller för varje undersökt plats var för sig och därefter i diagram som sammanställer och jämför alla platser tillsammans. De kategorier som tabellerna och diagrammen utgår ifrån är: delvis/enbart arabiska, T-D/B-U, själva ämnet eller innehållet på textfyndet (butiksnamnskylt, mat- och sötsaker, varor och tjänster m.fl.) och efter verksamhetskategori, det vill säga vem som är avsändare (restaurang, apotek och vårdinrättning, stadsdelskontor m.fl.) och grad av permanenthet på underlaget.

Butiksnamn skrivna med arabiska bokstäver är en egen kategori, i de fall butiksnamnskylden även signalerar ett annat ämne så som mat så kategoriseras den enbart som butiksnamn. Halal och Basmala kategoriseras som mat och sötsaker då jag uppfattar dem som främst en reklam för mat och inte som en religiös poängtering.

Analysen av textfynden är i första hand kvantitativ, men i likhet med tidigare SL-studier i Göteborg, har den kompletterats med mer kvalitativa värden i diskussionen av resultatet.

Val av platser

Vid årsskiftet 2020 och 2021 gjordes en omfattande omorganisation av Göteborg stads administration och alla tidigare stadsdelsnämnder fick helt nya indelningar, namn och funktioner. I undersökningen används de äldre definitionerna eftersom de omfattar mindre områden än de nyare och överensstämmer med definitionerna som funnits i den statistik som använts i undersökningen.

Mitt insamlade arabiska material kommer alltså ifrån fyra platser i staden, tre platser där det finns antaget mycket arabisktalande och en plats med antaget lite arabisktalande. Baserat på den statistik som redovisats ovan, valdes följande fyra torg och centrala platser i Göteborg ut för undersökning: Angered Centrum, Kortedala Torg, Friskvåderstorget och Olskroken.

Angered Centrum är den största centrala platsen, betydligt större och med fler verksamheter än de övriga undersökta platserna. Angered Centrum är också tydligare uppdelat, än de övriga, mellan enbart privat kommersiell verksamhet i ett köpcentrum och samhällstjänster blandat med lite privata kommersiella verksamheter utspridda på parallell-

och sidogator utanför köpcentret. Om enbart köpcentret hade undersökts skulle resultatet blivit missvisande då knappt några samhällliga verksamheter finns där. Därför valde jag i fallet Angered att undersöka två 150 meterssträckor, en i köpcentret och en utanför. Det är sammanslagen data från dessa båda sträckor som sedan används i sammanställningar och jämförelser med övriga undersökta platser.

Resultat

I detta avsnitt redogörs för resultatet av de fyra undersökta platser, som är fokus för denna studie: Angered centrum, Kortedala torg, Friskvåderstorget och Olskroken. Först redogörs för kvantitativa värden med detaljer som beskriver alla textfynd på varje undersökt plats för sig. Sedan sammanställs och jämförs dels de kvantitativa värdena utifrån diagram med olika kategoriseringar, dels kvalitativa värden och iakttagelser. Bilder på nästan alla textfynd från alla undersökta platser finns i bilagor, dubletter och flera perspektivbilder har plockats bort av platsskäl.

Angered Centrum

Denna plats ligger i vad som tidigare hette stadsdelsnämnden Angered i området Angered Centrum. I denna stadsdel är störst andel i hela staden själva utlandsfödda i eller har föräldrar födda i arablandsgruppen, med ca 15% av den totala befolkningen i stadsdelen. Som redan beskrivits i metodavsnittet undersöktes två 150 meters sträckor i Angered, dessa presenteras först var för sig som *Köpcentret* och *Parallellgatan* och slås sedan samman till *Angered Centrum*.

Köpcentret

Den uppmätta och undersökta sträckan är: Shawarma House på Angeredstorg (vid ingången till köpcentret) till Flying Tiger (inuti köpcentret).

Textfynd: totalt 15st från 10 olika verksamheter

- 1) Shawarma House (snabbmat): 3st textfynd (B-U)
 - a) Namnskylt – Halal (delvis arabiska)
 - b) Dekal – Stenungsgräddad pizza (delvis arabiska)
 - c) Klistermärke – Halal (delvis arabiska)
- 2) Sky Office (resebyrå): 1st textfynd (B-U)
 - a) Reklamskylt – Resor till hela världen (delvis arabiska)
- 3) Sunset Frisör: 1st textfynd (B-U)
 - a) Dekal – Smink& kreatin (endast arabiska)
- 4) Orient Food (mataffär): 1st textfynd (B-U)
 - a) Produkter i skyltfönstret (alla räknas som ett enda textfynd) – Dadlar från tunisien med flera (delvis arabiska)

Figur 2

- 5) AlKompis (tidningsställ): 2st textfynd (B-U)
 - a) Själva tidningsstället med löpsedel (delvis arabiska)
 - b) Tidningar i tidningsstället (alla räknas som ett textfynd) (delvis arabiska)

- 6) Arabesq (sötsaksaffär): 3st textfynd (B-U)
 - a) Namnskylt – Butiksnamn Arabesq (delvis arabiska)
 - b) Handskiven post-it-lapp – *Knāfa* (endast arabiska)
 - c) Produkter i skyltfönstret (alla räknas som ett enda textfynd) - Skara bageri (delvis arabiska)

- 7) Döner King (snabbmat): 1st textfynd (B-U)
 - a) Skylt – Halal (delvis arabiska)

- 8) Göteborgslokaler: 1st textfynd (T-D)
 - a) Informationsblad – Corona-information från länsstyrelsen (delvis arabiska)

- 9) Fix & Go (mobiltelefonaffär): 1st textfynd (B-U)
 - a) Affisch - Comviq amigos (delvis arabiska)

- 10) Flying Tiger (varuaffär): 1st textfynd (B-U)
 - a) Informationsskylt – Coronainformation – håll avstånd (endast arabiska)

	Delvis arabiska	Endast arabiska
Top-down	1	0
Bottom-up	11	3

Tabell 1

Parallellgatan

Den uppmätta och undersökta sträckan är en parallellgata till ovanstående gata och ligger utanför köpcentret: från blå stället till Gunnareds äldreboende.

Textfynd: totalt 8st från 5 olika verksamheter

- 1) Blå stället (kulturhus): 2st textfynd (T-D)
 - a) (2st) dekaler på två olika entrédörrar – Välkommen (delvis arabiska)

- 2) Mandi (restaurant): 3st textfynd (B-U)
 - a) Namnskylt – Butiksnamn *almandi* (delvis arabiska)

Figur 3

- b) Klistermärke - Halal (delvis arabiska)
 - c) Klistermärke - Pacha (delvis arabiska)
- 3) Orient Center (mataffär): 1st textfynd (B-U)
- a) Namnskytt – Halal (delvis arabiska)
- 4) Apoteket Kronan: 1st textfynd (B-U/T-D?)
- a) Informationsblad - Corona - håll avstånd (delvis arabiska)
- 5) Gunnareds äldreboende: 1st textfynd (T-D)
- a) Informationsblad - Corona - bromsa smittan (delvis arabiska)

	Delvis arabiska	Endast arabiska
Top-Down	3	0
Bottom-Up	5	0

Tabell 2

Hela Angered centrum, Köpcentret och Parallellgatan sammantaget:

	Delvis arabiska	Endast arabiska
Top-Down	4	0
Bottom-Up	16	3

Tabell 3

Kortedala Torg

Torget ligger i vad som tidigare hette stadsdelsnämnden Östra Göteborg i området Kortedala. I denna stadsdel är ca 10% av den totala befolkningen i stadsdelen själva utlandsfödda i eller har föräldrar födda i arablandsgruppen.

Den uppmätta och undersökta sträckan är: från biblioteket på Kortedala torg 9 – Konfekthuset på Kortedala Torg 7.

Textfynd: totalt 12st från 9 olika verksamheter.

1. Entré Folk tandvården/Biblioteket: 2st textfynd (T-D)
 - a. Informationsblad - If you feel ill get tested (delvis arabiska)
 - b. Informationsblad - Coronainformation till nyanlända
2. Arbetsförmedlingen: 1st textfynd (T-D)
 - a. Informationsblad - Vad gör jag om jag blir arbetslös? (delvis arabiska)
3. Banadir Travel (resebutik): 3st textfynd (B-U)

Figur 4

- a. Affisch - Ria money transfer to morocco (delvis arabiska)
 - b. (2st) Reklamloggor på gatupratare – Emirates (delvis arabiska)
4. Uniq Kläder: 1st textfynd (B-U)
 - a. Informationsblad - Coronainformation (delvis arabiska)
 5. Lyx Skrädderi: 1st textfynd (B-U)
 - a. Dekal – Lagar, syr om mm (delvis arabiska)
 6. Kortedala Spel: 1st textfynd (B-U)
 - a. Affisch - Ria money transfer to morocco (delvis arabiska)
 7. Vårdcentral: 1st textfynd (T-D)
 - a. Affisch – Do you need a flu vaccination? (delvis arabiska)
 8. Banadir Beauty: 1st textfynd (B-U)
 - a. Produkter i skyltfönstret (alla räknas som ett enda textfynd) – Parfymer (delvis arabiska)
 9. Göteborgsstad: 1st textfynd (T-D)
 - a. Informationsblad på stolpe - Känner du dig trygg hemma? (delvis arabiska)

	Delvis arabiska	Endast arabiska
Top-down	5	0
Bottom-up	7	0

Tabell 4

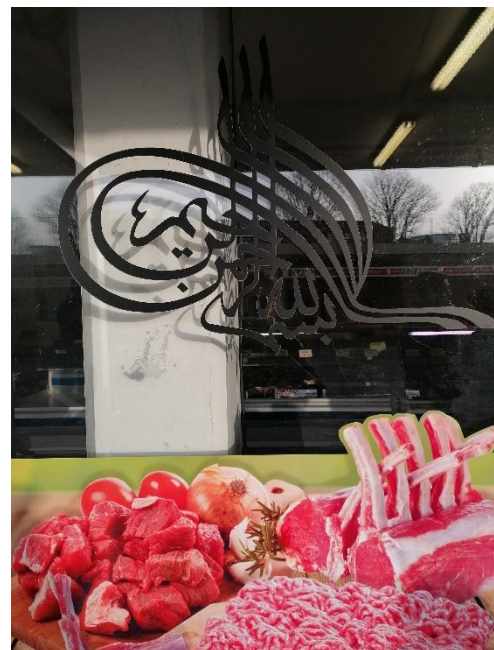
Friskvänderstorget

Torget ligger i vad som tidigare hette stadsdelsnämnden Västra Hisingen i området Biskopsgården. I denna stadsdel är ca 4% själva utlandsfödda i eller har föräldrar födda i arablandsgruppen.

Den uppmätta och undersökta sträckan här är: Friskvänderstorget 2 till Friskvänderstorget 7

Textfynd: totalt 11st i 4 olika verksamheter

1. Gbg stadskontor: 5st fynd (T-D /B-U?)
 - a. Informationsblad - Känner du dig trygg hemma? (endast arabiska)
 - b. Informationsblad - Biskopsloppet (delvis arabiska)
 - c. Informationsblad - Coronainformation för nyanlända (delvis arabiska)
 - d. Informationsblad - Mäns våld mot kvinnor (endast arabiska)

Figur 5

- e. Informationsblad - Gosedjursdemo (delvis arabiska)
- 2. Istanbul Köttthall (Köttaffär): 3st fynd (B-U)
 - a. (2st) Klistermärken/dekaler - Halal (delvis arabiska)
 - b. Klistermärke/dekal – Basmala (endast arabiska)
- 3. Sucdi & Fowsia (Somalisk textil- och klädaffär): 1st fynd (B-U)
 - a. Klistermärke - Bankreklam (delvis arabiska)
- 4. Nötkärnans Vårdcentral och BVC: 2st fynd (T-D)
 - a. (2st) Skyltar - Coronainformation (delvis arabiska)

	Delvis arabiska	Endast arabiska
Top-down	5	2
Bottom-up	3	1

Tabell 5

Olskroken

Detta torg är det största torget i vad som tidigare hette stadsdelsnämnden Örgryte-Härlanda i området Olskroken. I denna stadsdel bor minst andel själva utlandsfödda i eller med föräldrar födda i arablandsgruppen i hela staden, med drygt 1% av den totala befolkningen i stadsdelen.

Den uppmätta och undersökta sträckan är: från Apoteket på Redbergsvägen 2 till Poseidon bostadsbolag kontor på Borgaregatan 16. Bägge sidor om spårvagnsspåret och bodarna mitt på torget undersöktes.

Textfynd: Totalt 0st i 0 verksamheter. Det fanns inga arabiska textfynd på den uppmätta sträckan.

Det kan vara värt att nämna att arabiska talades på torget av några butikanställda i en fruktaffär.

Sammanställning och jämförelse av undersökningsplatserna

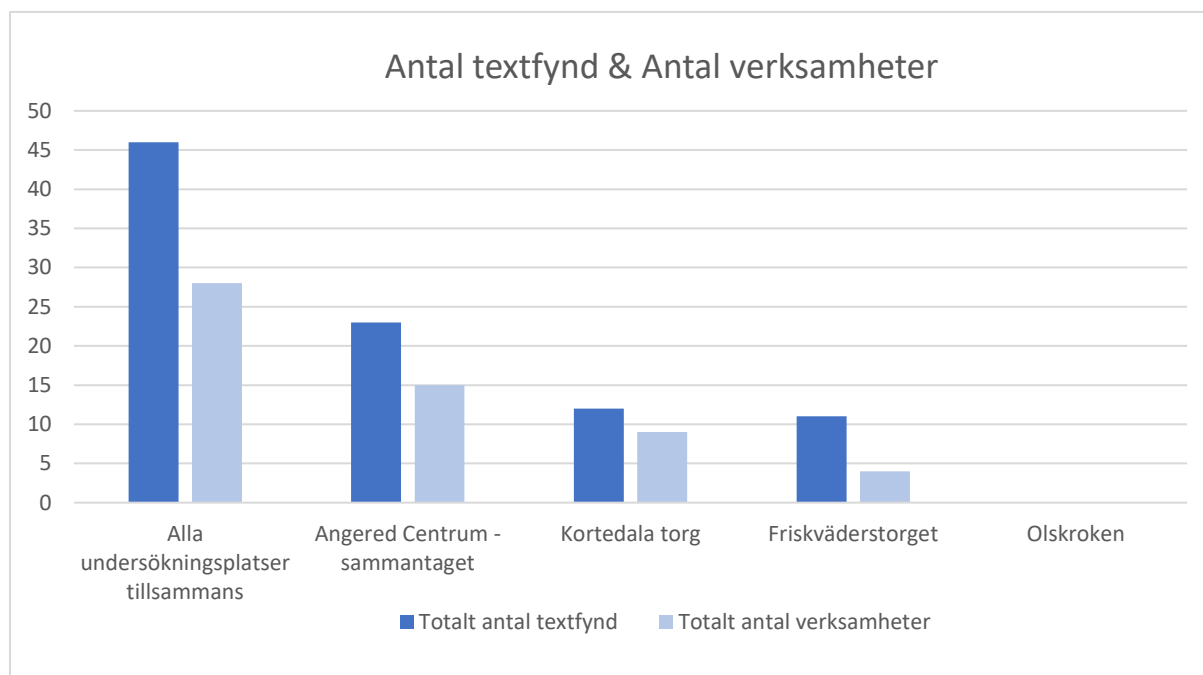

Diagram 1

Som diagram 1 ovan visar, fanns det på de fyra undersökta platserna sammantaget 46 arabiska textfynd från 28 olika avsändare eller verksamheter. Mängden arabiska ord i varje enskilt textfynd varierade från ett enda (till exempel *ḥalāl*) till hela sidor med arabisk text, se bilagor.

Mest av allt sticker Olskroken ut i undersökningen då det inte fanns ett enda arabiskt textfynd där. Detta sammanfaller dock med det faktum att stadsdelen Örgryte-Härlanda också har minst antal och andel uppskattat arabisktalande i staden, men det var ändå förvånande att inte hitta någonting alls.

Angered Centrum var omvänt den plats jag fann flest arabiska textfynd på, sammantaget 23 textfynd i 15 olika verksamheter, 15 textfynd från köpcentret och 8 från parallellgatan. Att antalet textfynd i Angered så tydligt överstiger de andra undersökta platserna kan ju dels förklaras med att det var två 150 meterssträckor som undersöktes där, men detta är också en plats i den stadsdel som har flest antal och andel uppskattat arabisktalande. De övriga undersökta platserna, förutom möjligen Olskroken, hade inte synliga verksamheter på så mycket större yta än de 150 undersökta meterna. Uppfattningen är därför att det inte hade gått att hitta så många fler textfynd på övriga platser, trots en dubblerad undersökningssträcka.

Kortedala torg och Friskvåderstorget hade liknande mängd arabiska textfynd, 12 textfynd från 9 verksamheter i Kortedala och 11 textfynd från 4 verksamheter på Friskvåderstorget.

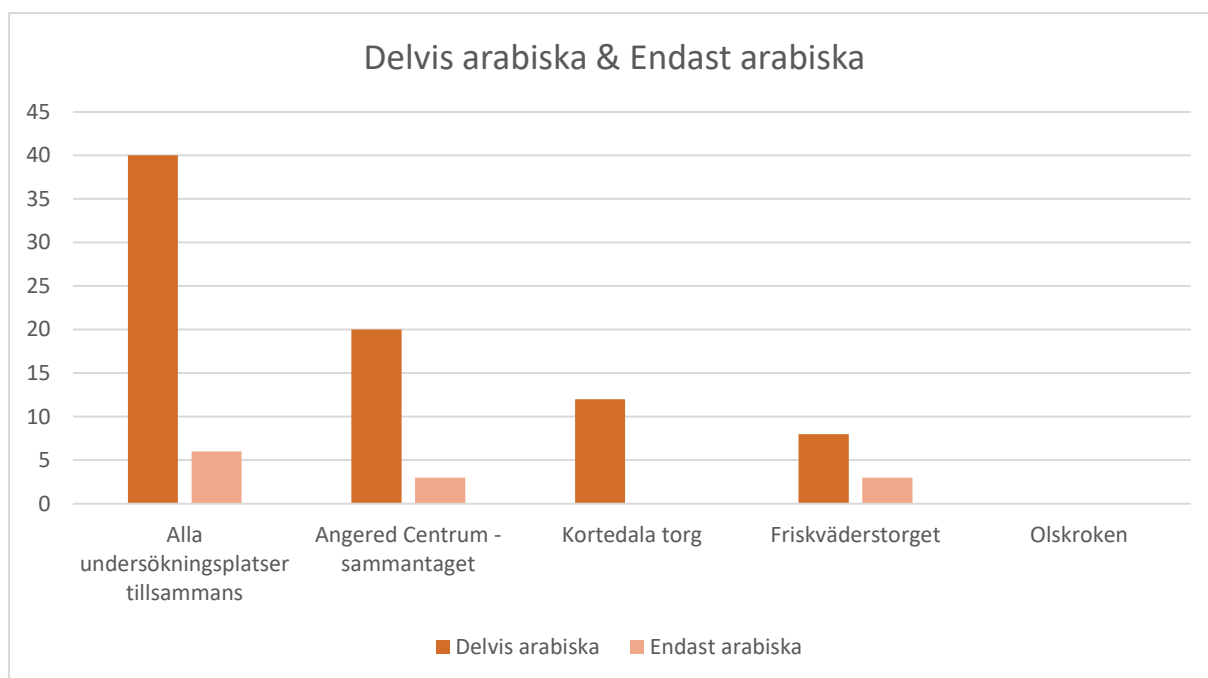

Diagram 2

Diagram 2 visar att bara sex av de totalt 46 textfynden var skrivna på endast arabiska. Övriga 40 arabiska textfynd delade plats på textunderlaget med andra språk i fallande ordning: svenska, engelska, somaliska, turkiska, kurdiska, farsi/dari och spanska.

Det är rimligt att sluta sig till att textfynd på endast arabiska är tydligare riktade till enbart arabisktalande mottagare än textfynd med flera olika språk där arabiska bara är ett av dem. Två exempel på endast arabiska textfynd fanns i Köpcentret i Angered: den inramade Corona-informationen i entrén till den internationella affärskedjan Flying Tiger och post-it-lappen i skyltfönstret på sötsaksaffären Arabesq, som informerar om att sötsaken/desserten *knāfa* finns till försäljning.

I de fall där arabiska delar plats på textunderlaget med andra språk finns flera exempel där informationen på de olika språken är något olika. I skyltfönstret till Sunset Frisör (fig.1) finns till exempel text på arabiska, engelska och svenska. På arabiska står det motsvarande kreatin, smink och information om att det finns ett avskilt rum för kvinnor, på engelska står det makeupp och drop-in och på svenska klippa, färg, ögonbryn med mera. Intressant med språkvalen här och vem den tilltänkta mottagaren är till den olika information som finns på respektive språk.

Namnskylden till restaurang Mandi (fig. 2) är ett intressant delvis arabiskt textfynd där arabiska (störst och överordnat) och somaliska (underordnat) delar plats på textunderlaget. Det är den enda stora, upplysta och permanenta namnskylden i undersökningen som helt saknar svensk eller engelsk text

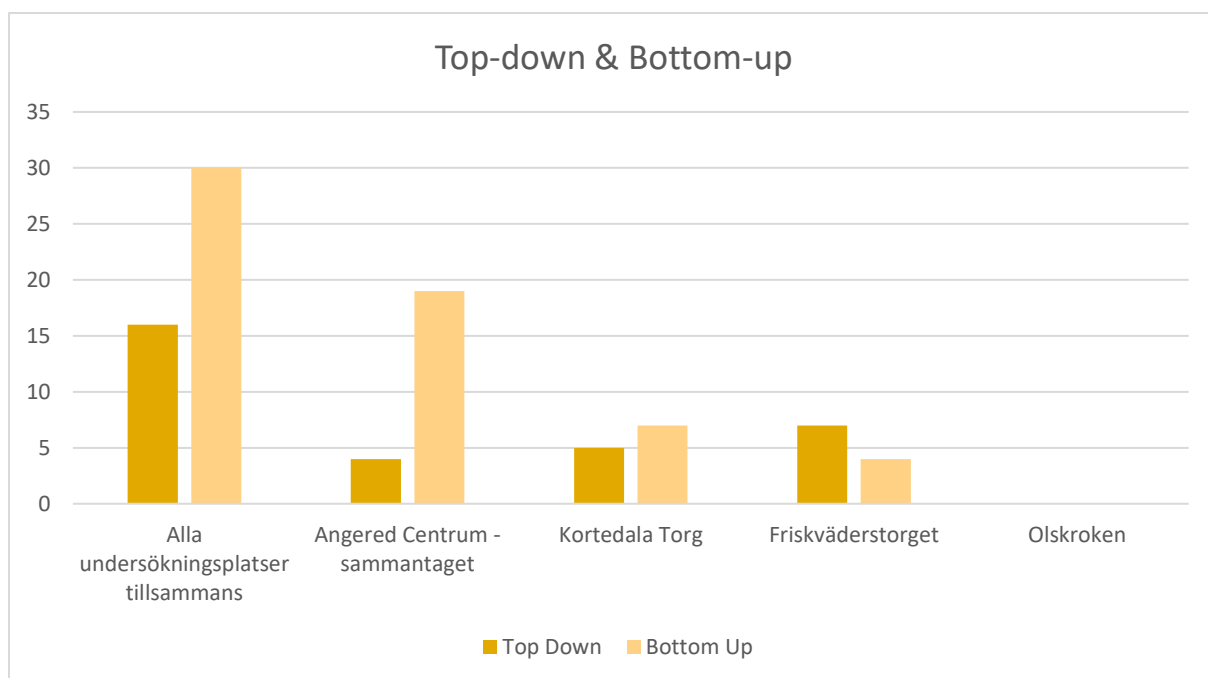

Diagram 3

Av de sex endast arabiska textfynden hade fyra så kallade B-U-avsändare och två hade T-D-avsändare, av de 40 delvis arabiska textfynden var 26 B-U och 14 T-D. Så man ihop både endast och delvis arabiska textfynd var totalt 30 textfynd B-U och endast 16 T-D, vilket visar att det främst är privata aktörer eller näringsidkare som använder sig av arabisk text på dessa platser. Endast på Friskvåderstorget fanns det fler T-D avsändare till textfynden än B-U, men där var det en enskild T-D-avsändare (ett stadsdelskontor) som hade väldigt många arabiska textfynd i sin skyltning och på det viset kan sägas vara lite missvisande. Angered Centrum hade omvänt avsevärt mycket större antal B-U textfynd i förhållande till textfynd av typen T-D. Offentliga aktörer och myndigheter tenderar alltså generellt att använda sig mindre av arabiska på de undersökta platserna, medan privata och kommersiella aktörer är mer benägna att använda arabiska på de platserna.

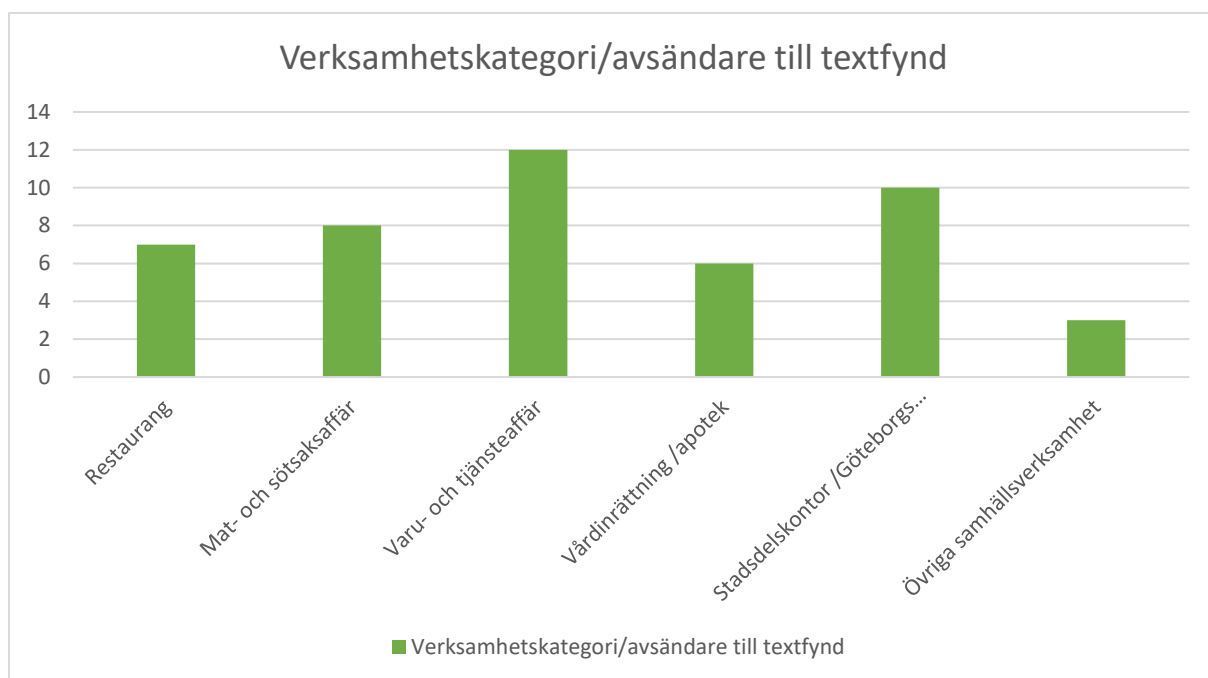

Diagram 4

Om man, enligt diagram 4 ovan, delar upp T-D och B-U i mer specifika verksamhetskategorier framträder en lite tydligare bild av vilka avsändarna är till de funna arabiska textfynden. Varu- och tjänsteverksamheter (B-U) så som resebyrå, frisör, skrädleri, kläd-, service-, spel- och mobiltelefonaffär är de allra vanligaste avsändarna. Restauranger och mat- och sötsaksaffärer (även de är B-U) kommer tätt därefter. Slår man ihop dessa två till en enda matrelaterad verksamhetskategori så blir den i stället störst, större än varu- och tjänstekategorin. Bland T-D-avsändarna är det främst Göteborgsstad och stadsdelskontoren som använder arabiska på de undersökta platserna samt apotek och vårdinrättningar.

En övrig iakttagelse, vad gäller avsändare till textfynden, är att flera av de som driver och arbetar i verksamheterna inte själva verkar vara araber eller i första hand arabisktalande. Det var mindre förvånande vad gäller T-D-avsändare som stadsdelskontor, apotek och vårdinrättningar, men även många B-U-avsändare verkade välja att skylta med arabiska utan att själva vara i första hand arabisktalande. Ett exempel på detta är restaurang Mandi (fig. 2), som hade främst somaliska besökare och genom skyltning med både somalisk och arabisk text signalerade att avsändaren skulle kunna vara somalisktalande alternativt att avsändaren är arabisktalande men riktar sig till både arabiska och somaliska mottagare. Lyx skrädleri på Kortedala Torg var ett annat exempel, där den textrika skyltningen framför allt var på kurdiska, även om arabisk text också hade en central plats. Det framgår också av skrädleriets facebook-sida att ägaren är kurd och pratar kurdiska. Ett tredje exempel är Istanbul Kött hall på Friskvåderstorget som hade flera arabiska textfynd i skyltningen (exempelvis fig. 4). Både namnet på butiken och det faktum att de flesta kunder och butikspersonal pratade turkiska vid undersökningstillfället, indikerar att avsändaren här är främst turkisktalande.

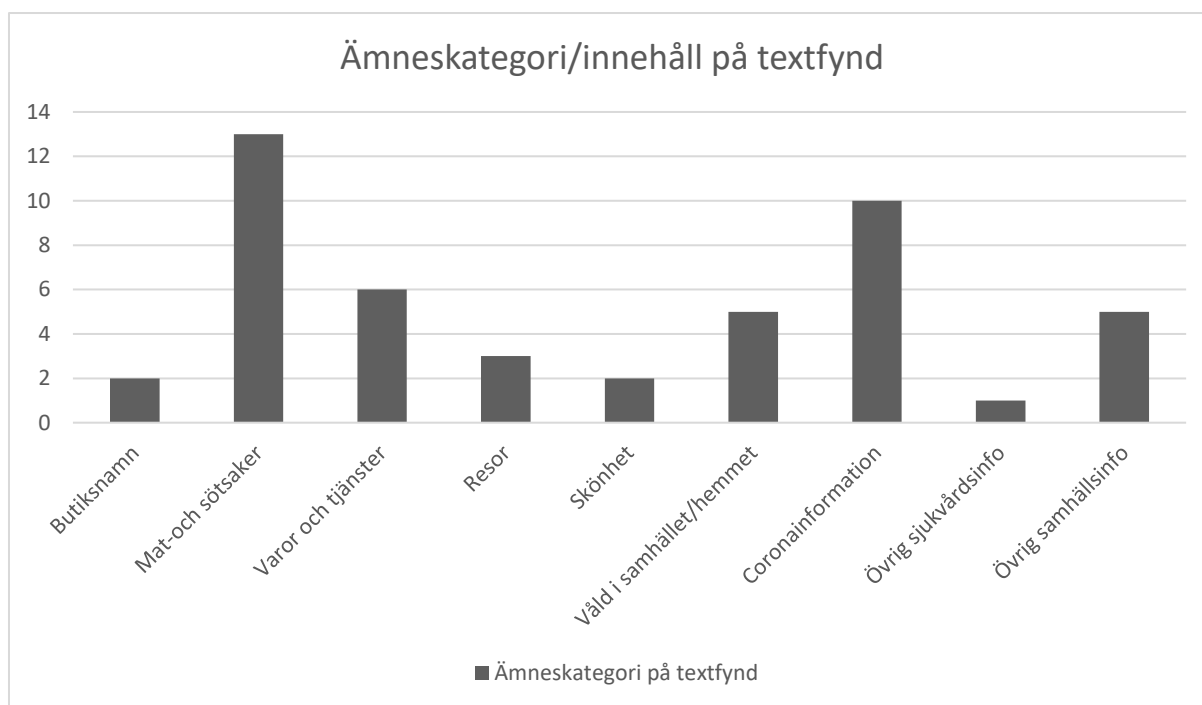

Diagram 5

Tittar man i stället på ämneskategorin eller själva innehållet på de funna arabiska textfynden, enligt Diagram 5 ovan, så är mat- och sötsaker vanligaste ämnet. De totalt sju textfynden med texten *ḥalāl* och ett med den kända inledningsfrasen ur koranen som kallas Basmala (fig. 4) kategoriserades som matrelaterade, då deras främsta funktion uppfattades som säljande av en typ av matprodukter snarare än en religiös funktion.

Varor och tjänster, inklusive resor och skönhet, kommer tät därefter. Resor och skönhet valdes till egna kategorier för att få syn på innehållet där det fanns fler än en av samma, men räknas annars ihop med varu- och tjänstekategorin. Coronarelaterat innehåll kom på tredje plats (exempelvis fig. 3) och därefter textfynd på ämnet våld i samhället och hemmet samt övrig samhällsinformation, så som texter i tidningen *alkombis* och information från arbetsförmedlingen om arbetslöshet.

Endast två butiksnamn fanns skrivna på arabiska – *almandi* och *ʔrabesk*. Ingen av dessa är egennamn och inga övriga namn eller egennamn fanns bland textfynden vilket visar att namn inte är en framträdande ämneskategori bland de arabiska textfynd jag undersökt.

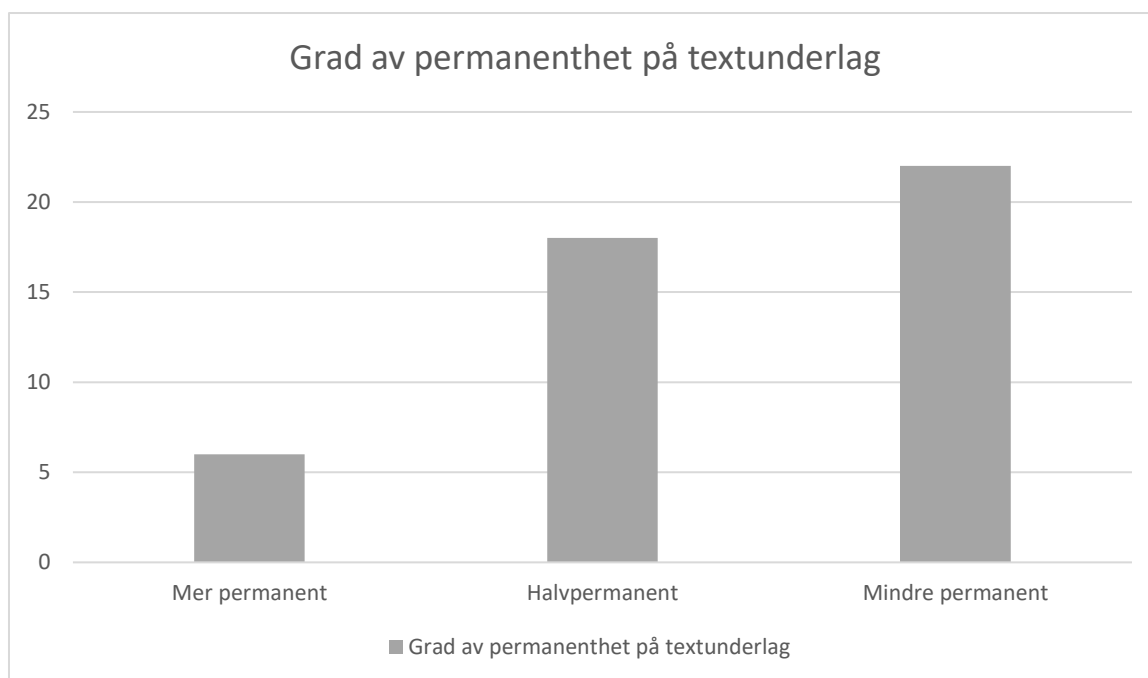

Diagram 6

Vad gäller typ av underlag för de arabiska textfynden, var det svårt att sammanfatta i ett diagram då det fanns så många olika typer och det ibland var svårt att dra en gräns emellan dem. Däremot gick det att dela in textunderlagen efter grad av permanenthet, enligt Diagram 6 ovan. Till de mer permanenta hörde tryckt text på uppfästa metall- eller hårdplastskyltar, som butiksnamnskyltar eller reklamskyltar för verksamheter. Till de halvpermanenta textunderlagen hör dekaler och klistermärken i skyltfönster, gatupratare och tidningsställ på marken, samt inramande eller inglasade tryckta informationsblad. Till de minst permanenta textunderlagen hör tidningar, produkter i skyltning, tryckta affischer, informationsblad och lappar uppsatta med tejp eller liknande och handskrivna post-it-lappar.

Sammanfattning av resultat

Sammantaget fanns 46 arabiska textfynd från 28 olika avsändare eller verksamheter på tre av de fyra undersökta platserna. Angered Centrum hade klart flest, Kortedala Torg och Friskvåderstorget kom därefter och hade ganska likt antal textfynd, men Olskroken hade inga arabiska textfynd alls.

Bara några få av textfynden var skrivna endast på arabiska, men de allra flesta var delvis arabiska och delade plats på textunderlaget med andra språk, som svenska, engelska och andra svenska minoritetsspråk.

Avsändare till klart flest textfynd var privata aktörer av typen B-U, med verksamheter som främst relaterade till mat eller varor och tjänster. Flera av dessa förefaller ha andra första språk än arabiska, till exempel turkiska, somaliska och kurdiska. De avsändare som var av typen T-D var främst Göteborg stad, apotek och vårdinrättningar.

Själva ämnet eller innehållet på textfynden visade sig också främst vara matrelaterat och därefter kom varor och tjänster, samtliga av dessa hade B-U-avsändare. Resultatet av undersökningen visar att i de fall som T-D-avsändare använder arabiska på de undersökta

platserna så är innehållet främst relaterat till krisinformation om i första hand Corona och i andra hand om våld i hemmet samt övrigt våldspreventivt arbete.

På de tre undersökta platserna fanns sammantaget arabisk text på underlag med alla grader av permanentitet, men flest antal textunderlag var mindre permanenta och endast några få var mer permanenta.

Diskussion

Coronapandemin visade sig ha stor betydelse för det språkliga landskapet. Bland de textfynd som hade apotek och vårdinrättningar som avsändare var endast ett enda relaterat till något annat än Corona. Om det är så användbart på just det området kan man fråga sig varför T-D-avsändare i övrigt använder så lite arabiska i det SL. Hade undersökningen gjorts före utbrottet av Coronapandemin skulle antalet textfynd sjunkit avsevärt och med det antalet textfynd med T-D avsändare. Undersökningen tyder alltså på att en krissituation som en pandemi kraftigt kan påverka SL.

I övrigt föreföll få T-D-avsändare själva ha arabiska som första språk. Språkvalet av arabiska verkar i dessa fall helt och hållet bero på den tilltänkta mottagaren. Valet att använda arabiska bland B-U-avsändare verkar oftare signalerar att avsändaren själv är arabisktalande och riktar sig åtminstone delvis till andra arabisktalande. I vissa fall var B-U-avsändare inte själva arabisktalande utan verkade använda språket som *lingua franca*, ett kommunikationsspråk som många personer på dessa platser har någon form av kunskap om.

I likhet med andra undersökningar av SL i Göteborg, tyder denna undersökning på att arabiska språket även har hög status på dessa platser. Genom kultur och religion och dess globala spridning, har många en relation till språket, även bland de som inte själva har arabiska som första språk. Detta motsvarar den status engelska har i stadsdelen Olivedal i Järlehed med flera (2018).

Varför syns då arabiska i den utsträckning den gör på de undersökta platserna och varför syns det ofta mer än andra minoritetsspråk? Sett utifrån dessa platser så verkar undersökningens hypotes stämma -mängden arabisktalande som bor och rör sig på en plats, verkar påverka hur mycket eller lite arabiska språket syns där. I Olskroken där inga textfynd fanns, är antalet arabisktalande få, medan det fanns gott om exempel på arabisk text på de övriga tre platserna som har ett större antal arabisktalande. I kombination med antalet talare och språkets status på den givna platsen, kan det möjligen även vara fråga om en *tipping point*. Finns det en viss mängd talare av ett minoritetsspråk och språket har en viss statusnivå, så kanske det krävs att någon/några börjar skylta för att fler så fortsätta göra likadant.

Trots bristfälliga uppgifter om språksituationen i Sverige är det rimligt att anta att arabiska har gått förbi finska och nu är det andra största språket i Sverige och Göteborg. Denna faktor, det stora antalet talare, spelar alltså rimligtvis in. Men ett språks relativa storlek på en plats verkar ändå inte vara den största avgörande faktorn för dess synlighet på platsen. Finska, som har ett liknande antal talare som arabiska i Göteborg, är i textuellt avseende ofta helt osynligt i staden (Löfdahl m.fl., 2021). Språkets relativa storlek framstår därför inte som

den enda orsaken till ett språks synlighet på en plats. Status och ytterligare andra orsaker verkar spela in.

Det finns många sätt man skulle kunna utveckla denna undersökning. Man skulle till exempel kunna kartlägga endast arabiska eller samtliga språk, i SL, i stadens alla centra och upprepa var femte eller tionde år. Detta för att kunna följa utvecklingen av olika språks synlighet i staden och koppla till lokal och samhällslig utveckling. Man skulle kunna göra liknande kartläggningar i andra städer, i och utanför Sverige, med liknande eller helt skilda språkliga situationer och lagstiftning runt språk. Gör det skillnad om landet är officiellt en- eller flerspråkigt? Påverkar officiella språklagar och språkpolicy, mm? Till exempel hade det varit intressant att jämföra synligheten av arabiska, finska och svenska i Göteborg med synligheten av samma språk i Finlands näst största stad. Gör det skillnad för minoritetsspråk generellt att ett land är officiellt en- eller flerspråkigt? Vad har ett relativt nytt invandrarspråk som arabiska för synlighet i dessa bägge länder? Och på vilket sätt förhåller det sig till majoritetsspråken och språksituationen i de båda länderna?

Det hade även varit intressant att undersöka språkvalen hos de T-D-avsändare som förekom i denna undersökning -varför gör till exempel apotek, vårdcentraler och stadsdelskontor de språkval som de gör? Varför väljer de vissa språk och inte andra? Vad grundar de sina val på och finns det någon policy runt detta?

Slutsats

Denna studie visar att arabisk text är synlig på tre av de fyra platser som undersökts. För man samman data från denna undersökning med data från tidigare undersökningar av SL i Göteborg, som redovisats i teoriavsnittet, kan man konstatera att arabiska syns i delar av Göteborgs offentliga rum och att det finns en betydande mängd arabiska textfynd där. Dessa textfynd finns hittills dokumenterade genom SL-undersökningar i områdena Angered, Kortedala, Biskopsgården, Gamlestan och Olivedal.

Textfynden finns på mer och mindre permanenta underlag, är skrivna endast och delvis på arabiska. Avsändare var både privata, kommersiella och offentliga och de var både arabisktalande och icke-arabisktalande. Tiltänkta mottagare uppfattas också de vara både arabisktalande och icke-arabisktalande, även om de flesta textfynd i denna undersökning var så kallat instrumentella och kommunikativa snarare än symboliska och uttryck för lingvistisk fetisch. Både verksamhets- och ämneskategori på textfynden var främst relaterade till mat, varor och tjänster. Offentliga aktörer använde dock främst arabiska för att kommunicera krisinformation, vilket de möjligen skulle kunna bredda till fler användningsområden.

Resultatet av undersökningen stödjer hypotesen om att antalet talare på en plats är en viktig faktor för om och hur ett språk syns där, men språkets status på den givna platsen framstår också som en viktig faktor. Den statusposition som arabiska har bland till exempel talare av somaliska, kurdiska, turkiska och andra språk gör att språket på dessa platser dels används som lingua franca, dels som statushöjare och möjligtvis även dels som en religiös markör. Att minoritetsspråket arabiska har gått från att inte synas till att synas på dessa platser, måste utifrån undersökningen alltså betyda att tillräckligt många arabisktalande bor och rör sig där

och att tillräckligt många icke arabisktalande på platsen i någon mån har kunskap om och användning för språket och anser att det har hög status.

Litteratur

Ben-Rafael, E., Shohamy, E., Amara, M. H., & Trumper-Hecht, N. (2006). Linguistic Landscape as Symbolic Construction of the Public Space: The Case of Israel. *International journal of multilingualism*, 3 (1), s 7-30.

Järlehed, J. (2011). Att läsa språkliga landskap. Några teoretiska utgångspunkter och kritiska kommentarer. I: Ahlstedt, E (Red.) *Theorising Textuality. Theorising Reading. Om vetenskaplig teoribildning inom kultur- och litteraturforskning*, s 79-103. Göteborg: Göteborgs universitet

Järlehed, J., Lykke Nielsen, H., & Rosendal, T. (2018). Language, food and gentrification: signs of socioeconomic mobility in two Gothenburg neighbourhoods. *Multilingual Margins*, 5(1), s 41-65.

Landry, R. & Bourhis, R. Y. (1997). Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality. An empirical study. *Journal of language and social psychology*, 16(1), s 23-49.

Löfdahl, M. & Wenner, L. (2017). Från Ebbes hörna till Alsalam moské. En studie av det språkliga landskapet i en del av Göteborg. *Namn och identitet*. s 231-253.

Löfdahl, M., Järlehed, J., Milani, T., Lykke Nielsen, H., & Rosendal, T. (2021) *Språkliga hierarkier i Göteborg en intersektionell analys av finskans och somaliskans (o)synlighet och status*. Språklig mångfald: Rapport från ASLA-symposiet i Göteborg 23-24 april 2020.

Mpendukana, S. (2009). *Multilingual Landscapes: The Politics of Language and Self in a South African Township in Transformation*. (Degree of Magister Artium, Department of Linguistics, University of the Western Cape).

Parkvall, M., & Språkrådet. (2015). *Sveriges språk i siffror: Vilka språk talas och av hur många?* Stockholm: Språkrådet & Morfem.

Parkvall, M. (2018, 31 maj). Arabiska Sveriges näst största modersmål. *Svenska dagbladet*. Hämtad från <https://www.svd.se/arabiska-sveriges-nast-storsta-modersmal>

Skolverket. (2021). *Elever med undervisning i modersmål läsåret 2019/2020, tabell 8B*. Hämtad från Skolverket: https://sir.is.skolverket.se/siris/sitevision_doc.getFile?p_id=549761

Statistiska centralbyrån. (2021:1). *Utvalda födelseländer 2019 per SDN i Göteborg: folkbokförd befolkning efter utvalda födelseländer & folkbokförd befolkning efter förälders födelseland*. Opublicerade data, dokument framtaget på beställning från SCB.

Statistiska centralbyrån. (2021:2). *Antal elever per kommunal skola med modersmålsundervisning i arabiska: HT19 Göteborg*. Opublicerade data, dokument framtaget på beställning från SCB.

SFS 1998:204. *Personuppgiftslagen*. Justitiedepartementet.

SFS 2009:600. *Språklagen*. Kulturdepartementet.

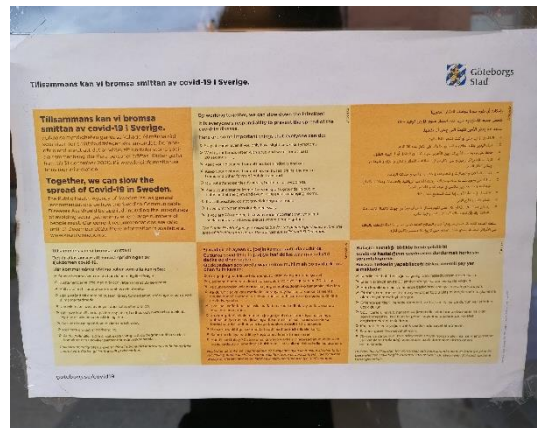
Bilaga 1

Angered Centrum – Köpcentret, urval av arabiska textfynd

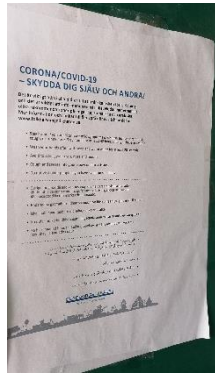
Bilaga 2

Angered Centrum – Parallellgatan, urval av arabiska textfynd

Bilaga 3

Kortedala Torg, urval av arabiska textfynd

Bilaga 4

Friskvåderstorget, urval av arabiska textfynd

